

5. Захист прав споживачів: соціально-правовий аспект / А. Мазаракі, О. Язвінська, Л. Ніколаєва; Київський нац. торговел.-економ. ун-т; Л. В. Ніколаєва (заг. ред.). – К. : КНТЕУ, 2002. – 312 с.

6. Іваненко Л. Наукове обґрунтування необхідності внесення змін до Закону України “Про захист прав споживачів” / Л. Іваненко // Право України. – 2005. – № 5. – С. 74–78.

7. Кагал Т. Законодавство про захист прав споживачів у сфері якості товарів у системі законодавства України / Т. Кагал // Право України. – 1998. – № 8. – С. 98–102.

8. Казаков М. Проблеми та перспективи захисту прав споживачів в Україні // М. Казаков / Зовнішня торгівля: проблеми та перспективи : зб. наук. пр. ; Українська академія зовнішньої торгівлі. – К., 2000. – Вип. 4. – Ч. 2. – С. 271–279.

9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.

Надійшла до редколегії 27.09.2012 р.

УДК 352.07

О. Г. ШЕПЕЛЕНКО

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Проаналізовано реалізацію інноваційної політики на місцевому рівні, що зумовлена трансформаційними процесами в сучасній Україні.

Ключові слова: державне управління, інноваційна політика, місцеве самоврядування, розвиток регіонів, стратегія технологічного прориву.

The article analyzes the implementation of innovation policy at the local level, due to transformation processes in modern Ukraine.

Key words: governance, innovation policy, local government, regional development, the strategy of technological breakthrough.

Вихід із кризи та економічне зростання, конкурентоспроможність країни на світовому ринку, її національна безпека визначаються сьогодні не обсягами фізичних ресурсів, а залежать від того, наскільки суспільство може створювати й ефективно використовувати інтелектуальний фактор, розвивати інноваційну діяльність й інноваційні процеси як в межах національної економіки, та і на місцевому рівні. Для сучасної України рішення ключових соціально-економічних проблем також неможливо без продуктивного використання науково-технічного

потенціалу, його реструктуризації і формування на цій основі національної інноваційної системи. Практика реформування вітчизняної економіки показала, що ринок не в змозі вирішити всі проблеми подолання деградації технологічної бази виробництва й формування нових технологічних укладів, настільки необхідних для забезпечення стійкого економічного зростання в нашій країні і її регіонах. Це зумовлює необхідність посилення ролі держави в економічному забезпеченні інноваційних процесів і в регулюванні інноваційної сфери взагалі. Зростає значення формування ефективної економічної політики держави й, зокрема, такого її різновиду, як інноваційна політика. Отже, одним із головних завдань розвитку економіки України і подолання економічної кризи є розробка й застосування сучасних методів і форм державного управління інноваційною діяльністю, створення умов для її активізації й ефективного розвитку. Регулююча функція держави в інноваційно-інвестиційному розвитку потенціалу регіону повинна стати стратегічною найближчим часом.

Здебільшого в сучасній літературі основний акцент робиться тільки на структурному змісті інноваційної політики, що в сучасних умовах України для досягнення нею повноцінного економічного розвитку недостатньо. Проблема структурного змісту інноваційної політики важлива, однак, на сучасному етапі важливішого значення набуває не стільки факт розробки офіційних документів з інноваційної політики, скільки формування державою ефективної системи відносин між учасниками інноваційної діяльності.

Значний внесок у формування інноваційної теорії економічного розвитку внесли роботи Дж. Гелбрейта, К. Маркса, Д. Рікардо, Б. Санто, А. Сміта, М. Туган-Барановського, Й. Шумпетера. П. Друкера, Б. Твіста, Ф. Ніксона, Г. Менша, К. Найта, А. Прігожина.

Проблемам розвитку інноваційної діяльності та вдосконалення державної інноваційної політики присвячено дослідження провідних вітчизняних учених, серед яких: З. Адаманова, О. Амоша, Л. Безчасний, О. Веклич, А. Гальчинський, М. Гаман, В. Гець, Б. Данилишин, О. Дацій, М. Корецький, В. Олександрова, М. Крупка, О. Кузьмін, В. Мельник, В. Осецький, О. Тивончук, А. Федорищева, В. Чижова.

Значним внеском у розвиток науки державного управління є роботи сучасних українських учених О. Алімова, В. Бакуменка, Л. Беззубко, С. Білої, В. Бодрова, М. Бутка, А. Дегтяря, В. Мунтіяна, О. Суходолі, В. Шамрая, В. Юрчишина та ін.

Незважаючи на велику увагу до проблем розвитку державної інноваційної політики з боку вчених, існують невирішені завдання, які стримують темпи економічного зростання. Відсутні дослідження політико-економічних аспектів інноваційної політики; теоретичне обґрунтування й практична реалізація державної інноваційної політики не відповідають сучасному етапу конкурентної боротьби, недостатньо досліджено роль стратегічного підходу в державній інноваційній політиці, досі не існує системного підходу до побудови ринково орієнтованих інфраструктурних комплексів. Дотепер не сформовано цілісну

національну інноваційну систему в Україні. Недостатньо уваги приділяється правовим проблемам інноваційної політики й інноваційної діяльності, відсутні спеціальні роботи, так чи інакше узагальнюючі теорію й практику даних аспектів дослідження. Потребує аналізу механізм реалізації інноваційної політики на місцевому рівні.

Необхідність теоретичного та практичного значення вирішення зазначених проблем зумовила актуальність і цільову спрямованість нашого дослідження.

Метою статті є науково-теоретичний аналіз засобів реалізації інноваційної політики на місцевому рівні.

За даними стратегічного моніторингу розвитку регіонів, проведеного в 2011 р. Національним інститутом стратегічних досліджень, у розвитку регіонів намітилися деякі позитивні тенденції: відбувся приріст виробництва промислової продукції у 20 регіонах; приріст сільськогосподарського виробництва в усіх регіонах України; збільшення обсягів виконаних будівельних робіт у 19 регіонах; збільшення обсягу інвестицій в основний капітал у 21 регіоні. Водночас, зафіксовані позитивні тенденції регіонального розвитку мають яскраво виражене екстенсивне підґрунтя та нестійкий характер. Покращення динаміки в базових галузях промисловості та активізація експорту відбулись, передусім, за рахунок сприятливої кон'юнктури на світовому ринку товарів основної спеціалізації України. Зокрема, експорт товарів з Дніпропетровської, Донецької та Луганської областей збільшився за підсумками 2011 р. на 29,6 %, 31,0 % та 95,7 % відповідно. У структурі експорту чорних металів зросла питома вага продукції більш дорогого асортименту і зменшилась частка продукції з низьким ступенем обробки. У структурі реалізованої промислової продукції регіонів збільшується частка продукції металургії, виробництва кокеку, продуктів нафтопереробки, хімічної і нафтохімічної та добувної промисловості [2].

Але необхідно відмітити, що інноваційному розвитку заважає домінування екстенсивного типу господарювання на місцевому рівні, відсутність правової бази та національної стратегії розвитку регіонів. Відсутність структурно-інноваційних зрушень, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності продукції регіонів, обумовлена також тим, що відсутня довгострокова національна стратегія технологічного прориву країни в цілому, яка б об'єднала зусилля всіх сил суспільства. Критично неефективним залишається організаційне забезпечення реалізації регіональної політики, що виявляється у наступному:

- досі законодавчо не визначено основи державної регіональної політики як складової соціально-економічної політики країни;
- зберігається невпорядкованість відомчої структури реалізації регіональної політики;
- відсутнє стратегічне бачення розвитку регіонів, більшість програмних документів регіонів України, переважно, мають декларативний характер;
- базові положення чинної Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р. (затвердженої постановою Кабінету Міністрів України № 1001

від 21.07.2006 р.) не повною мірою відповідають новітнім викликам системної соціально-економічної модернізації України, не враховують зростаючу відмінність у рівнях соціально-економічного розвитку регіонів, їх наслідки, потенціал сучасних механізмів та інструментів подолання регіональних диспропорцій; етапи реалізації вказаної Стратегії не визначають довгострокові тенденції розвитку регіонів (до 2020 року), а сама Стратегія потребує узгодження з сучасними європейськими інституційними підходами до реалізації регіональної політики;

– зберігаються суперечності між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями щодо управління наявними на місцях ресурсами;

– законодавчо не упорядкована процедура створення та функціонування Державного фонду регіонального розвитку для здійснення видатків з метою фінансування середньо- та довгострокових інвестиційних програм, спрямованих на розвиток регіонів.

Таким чином, неефективність системи міжрегіонального перерозподілу ресурсів і доходу, відсутність структурно-інноваційних зрушень економіки регіонів, неефективність фінансових механізмів подолання соціально-економічної відсталості регіонів посилюють диспропорційність соціально-економічного розвитку регіонів, перешкоджають реструктуризації їх економіки та модернізації виробництва на основі нового технологічного укладу, налагодженню гармонійної взаємодії центру та регіонів у післякризовий період відновлення національної економіки.

З метою адекватної реакції на виклики післякризового періоду та попередження потенційних кризових явищ регіональна політика повинна спрямовуватись на формування сприятливого середовища розвитку регіонів, що передбачає:

– створення інституційних передумов стимулювання економічного зростання, ліквідації адміністративних бар'єрів розвитку підприємництва, в тому числі і нових, інноваційних напрямків;

– розвиток міжрегіонального та міжнародного співробітництва, реалізація потенціалу регіональних кластерних ініціатив (у тому числі, з метою спільного освоєння ресурсів);

– реалізація інвестиційної реформи, покращення інвестиційного клімату, формування системи інноваційно орієнтованих інвестиційних проєктів, створення нових інструментів інвестиційного фінансування;

– диверсифікація джерел фінансового забезпечення розвитку регіону, раціональне поєднання державного, місцевого, приватного та міжнародного фінансування.

З огляду на це, орієнтирами політики держави у сфері соціально-економічного розвитку регіонів є збалансування територіальних і галузевих, загальнонаціональних і місцевих пропорцій, досягнення позитивних зрушень у показниках інноваційного розвитку на макрорівні та на місцевому рівні.

Національна стратегія технологічного прориву має втілюватися в життя одночасно в таких напрямках: вирішення завдань загальноекономічного характеру, а також спеціальних завдань, сформованих на рівні регіональної стратегії технологічного прориву, які спрямовані на вирішення завдань розвитку конкретних видів економічної діяльності, а також завдання на місцевому рівні, які в повній мірі відповідали специфіці конкретного регіону, міста тощо.

Серед таких завдань, на наш погляд, найбільш актуальним є визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні в цілому та в регіонах, зокрема. Визначення основних напрямів інноваційної діяльності, правова та податкова підтримка інноваційної діяльності, допомога господарюючим суб'єктам у залученні інвестицій, запровадження і розвиток венчурного фінансування – це найбільш ефективні форми державного регулювання інноваційної діяльності як на рівні країни, так і на місцевому рівні, які мають визначати сучасний розвиток країни.

Досить важливою є активізація співробітництва на макро- та мікрорівнях у сфері міжнародного науково-технічного кооперування. Основною рушійною силою цього процесу є як загальні економічні, фінансові, соціальні інтереси держави, так і інтереси окремих господарюючих суб'єктів на місцях. Роль держави в цьому процесі, з одного боку, – залучення, маркетинг провідних галузей регіону, з іншого – гарантія паритетного, взаємовигідного співробітництва між представниками українського та іноземного бізнесу. Лише за цих умов можуть бути захищені державні інтереси та права власника науковотехнічної продукції.

Ще однією складовою розвитку інноваційної сфери регіону є запровадження системи технологічного передбачення та розробка механізму її реалізації, перш за все, на рівні регіону. Основними засобами інноваційної політики у цій сфері є створення робочих груп експертів за найважливішими напрямами розвитку регіону, до яких мають увійти фахівці найвищого рівня. Організувати та регулювати їх роботу повинна група системних аналітиків, її роль також і в тому, що ця група аналізує, систематизує та надає пропозиції у формі проектів законодавчих актів для місцевої влади.

Найбільш вузьким місцем української економіки є відсутність трансферу інноваційного продукту у виробництво. Одним із засобів інноваційної політики є залучення промислового, банківського та торговельного капіталів до потужних об'єднань, що здатні запровадити механізм трансферу інновацій у виробництво.

Основою інноваційної політики має стати створення фінансово-промислових груп, зокрема транснаціональних, холдингових компаній, науковотехнічних центрів, технополісів і технопарків, лізингових фірм. Саме ці організаційні структури мають стати стрижнем інноваційного процесу. Деякі з таких структур уже розвиваються на території Харківської, Івано-Франківської, Одеської, Донецької областей.

В Експертній доповіді НІСД до Послання Президента України В.Ф. Януковича підкреслюється, що за останній час “передусім було реабілітовано роль держави

як менеджера та активного регулятора ринкових процесів та зроблено акцент на виробленні власних, унікальних моделей подолання криз, пошук власних нових модернізаційних стратегій. Одним із ключових напрямів стало стимулювання інноваційного розвитку, запровадження технологій VI та VII технологічних укладів. Ключового значення набуває створення власної інноваційної інфраструктури, що забезпечує максимально короткий шлях від фундаментальних наукових розробок до технологічного втілення та виробничого запровадження інноваційних рішень” [1]. Тому комплексний аналіз інноваційних процесів на регіональному рівні та засобів державного регулювання є необхідним та актуальним.

Сьогодні є поширений досвід країн, де регіональна політика має теоретичні та практичні досягнення в інноваційній сфері. Оскільки в деяких регіонах Росії підприємства відмовляються від субсидій і приймають заходи щодо збільшення конкурентоспроможності та покращення підприємницького середовища, яке регулюється державою. Головний акцент в їх діяльності спрямований на розвиток інфраструктури, що забезпечує підприємницьку діяльність, трансфер технологій, розвиток консалтингових послуг. Таким чином здійснюється перехід від екзогенної до ендогенної регіональної політики.

У цьому ж контексті особливого значення набуває стимулювання венчурних підприємств, які мають високий інноваційний потенціал. У регіональному аспекті такими виступають не тільки окремі малі підприємства, але і підрозділи великих підприємств, що придатні до цієї мети.

У період суттєвих перетворень актуальним стає наявність висококваліфікованого персоналу, який є мотивованим у розробці та впровадженні нових прогресивних ресурсозберігаючих технологій, у створенні нової наукомісткої продукції. Тому керування інтелектуальним капіталом, створення підготовки та перепідготовки кадрів є нагальною необхідністю регіональної інноваційної політики. Система заходів щодо впровадження керування персоналом передбачає:

- розвиток мотиваційного механізму, орієнтованого на стимулювання ініціативи та творчості (залучення робітників до участі у наукових конкурсах, аспірантів, студентів – в олімпіадах тощо. Формування спеціальних фондів для розвитку спілок винахідників та окремих новаторів);

- створення ефективних механізмів стимулювання виробничої модернізації регіональних підприємств, що в свою чергу, позитивно впливає на розвиток промислового потенціалу країни. З іншого боку, потребує постійного обов’язкового професійного зростання робітників (надання пільг підприємствам, робітники яких займаються інноваційною діяльністю);

- розробка та вдосконалення нових методів менеджменту інженерно-технічних колективів.

Подальші дослідження будуть корисним у напрямку створення механізмів державного стимулювання інновацій в малі підприємства.

Література:

1. Експертна доповідь НІСД до Послання Президента України В. Януковича до Українського народу // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 2 (15).
2. Стратегічний моніторинг розвитку регіонів (січень – грудень 2011 року); Національний інститут стратегічних досліджень. – К., 2012. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Reg_monitoring-aba08.pdf.

Надійшла до редколегії 28.09.2012 р.